

природы, можно сделать вывод, что образ главной героини Серены воплощается преимущественно через внешние проявления, образ Рэйчел скорее носит психологический характер, а в образе Пембертона можно проследить его эволюцию. Выбор автором характерологических средств обусловлен не только стоявшими перед ним художественными задачами, но и его индивидуальной творческой манерой, на которую огромное влияние оказала связь с культурой и историей его родного региона.

Библиографические ссылки

1. Бурцева Е. А. Литературный герой как основная примета литературной эпохи [Электронный ресурс] // Филологические науки в России и за рубежом : материалы II Междунар. науч. конф. (г. Санкт-Петербург, ноябрь 2013 г.). СПб. : Реноме, 2013. С. 1–6. Режим доступа : <https://moluch.ru/conf/phil/archive/106/4137>. Дата доступа : 17.03.2019.
2. Хализев Е. В. Теория литературы. М. : Высшая школа, 2002. 437 с.
3. Conversations with Ron Rash [Electronic resource] // Ed. M. M. Caxton and R. Newcomb. University Press of Mississippi, 2017. Mode of access : <https://books.google.by/books>. Date of access : 31.01.2018.
4. Rash R. Serena. New York : Ecco, 2009. 400 p.

Комлік М. А. (Мінск)

Матыў шляху ў творы «Авантуры майго жыцця» Саламеі Пільштыновай

І. В. Гётэ, даследуючы спецыфіку літаратурнага твора як мастацкага цэлага, называў яго рухаючай сілай менавіта матыў. Пад матывам разумеецца элемент зместу з прызнакам паўтаральнасці, які абумоўлівае аб'ектыўную логіку сюжэтнага развіцця ў творы. Гётэ заўважыў, што ў матыве аб'ядноўваюцца адразу тры светы: фізічны, маральны (рус. *нравственный*) і свет фантазіі.

Асабліва яркая суіснаванне трох названых светаў праяўляецца ў матыве шляху, які быў абавязковым складнікам фальклорнай чароўнай казкі. Каб стаць асобай, герой выпраўляўся ў падарожжа (дарогу), сустракаючы на сваім шляху мноства перашкод і – самастойна ці з дапамогай знешніх сіл – становіўся пераможцам і дасягаў сваёй мэты. Аднак не здабытая перамога становіцца яго галоўным дасягненнем, а сам шлях і тыя здольнасці, якія герой выпрацаваў ці адкрыў у сабе, рухаючыся па ім. Так, назіраецца адначасова фізічная прысутнасць героя ў прасторы, яго маральнае развіццё і міфалагічны погляд на законы існавання ўсяго свету і чалавека ў ім.

На аснове біблейскай традыцыі ў эпоху Сярэднявечча фарміруецца філасофска-рэлігійнае асэнсаванне жыцця чалавека як шляху да Бога, што знаходзіць сваё адлюстраванне і ў літаратуры. Матыў шляху

звязваецца з пошукам ісціны [3] праз духоўнае пазнанне. Таксама шлях да Бога разумеецца як вяртанне дадому [5]. У беларускай літаратуры біблейскі матыў шляху яскрава праявіўся ў паломніцкай літаратуры – хаджэннях («Хаджэнне ігумена Данііла», «Перагрынацыя, або Паломніцтва ясна асветленага князя ягамосці Мікалая Крыштофа Радзівіла ў Святую зямлю», «Хаджэнне архімандрыта Графенія», «Хаджэнне Ігнація Смалянкіна ў Царград»). Галоўная мэта героя ў гэтых творах – вытрымаўшы шматлікія спакусы і пераадолеўшы перашкоды, дасягнуць Святой зямлі, якая выступае сімвалам Нябеснага Валадарства.

Традыцыя апісання падарожжа набыла асаблівую папулярнасць у XVIII стагоддзі. Менавіта ў гэты час узнікае новы герой – падарожнік-літаратар, які часта не толькі апісвае ўсё, што бачыць у знешнім свеце, але і прыдзяляе шмат увагі ўнутранаму ўспрымання і асэнсаванню ўбачанага. З’яўленне асобнага аспекту ўплывае на форму твора: назіраецца сінтэз літаратурнага падарожжа з мемуарыстыкай, у выніку чаго пачынаюць з’яўляцца падарожжы ў выглядзе дзённікавых запісаў, лістоў ці ўспамінаў.

Яскравым прыкладам падарожжа, запісанага ў выглядзе мемуараў, з’яўляецца польскамоўны твор «Echo na świat podane czyli procedura podróży u życia mego awantur, na cześć u chwałę P. Bogu w Trójcy św. Jedynemu u Najświętszey Matce Chrystusa Pana mego u wszystkim Świętym» («Пададзенае свету рэха заняткаў, падарожжа і жыцця майго авантураў на чэсць і хвалу П[ану] Богу, у Святой Тройцы Адзінаму, і Найсвяцейшай Маці Хрыста, Пана майго, і ўсім святым»), вядомы чытачу ў перакладзе М. Хаўстовіча на сучасную беларускую мову пад назвай «Авантуры майго жыцця», беларускай аўтаркі Саламеі Пільштыновай (Русецкай).

Матыў шляху ў творы нагадвае фальклорна-казкавы. Лекарка выпраўляецца ў дарогу ў маладым узросце, не па ўласным жаданні і без канкрэтнай мэты, рэалізуючы выключна сацыяльна прынятую ўстаноўку, характэрную для грамадства XVIII ст., згодна з якой дзяўчына, выйшаўшы замуж, павінна раздзяляць лёс свайго мужа. Так Саламея трапляе ў Стамбул, дзе яе муж, немец Якуб Гальпір, працуе лекарам. Усё жыццё жанчыны стане адным вялікімі падарожжам па чужых краінах сярод чужых людзей у пошуках *свайго*.

Матыў шляху звязаны з матывам падарожжа-выгнання і падарожжа-пошуку. На працягу ўсяго твора, а значыць, і ўласнага жыцця, аўтарка знаходзіцца ў выгнанні з роднай краіны. На яе шляху сустракаюцца добрыя і злыя людзі, яна сутыкаецца з мноствам перашкод, часта яе выратаўвае дапамога іншых людзей, але ў выніку яна кожны раз застаецца адна. Вобраз самотнага чалавека, які шукае свой

дом, вяртае нас да біблейскага матыву шляху і разумення жыцця як пошуку Ісціны ў сабе.

Вельмі сімвалічна, што «Авантуры» так і засталіся няскончанымі. Дзве апошнія главы аўтарка прысвяціла развагам аб рэлігіях, іх адрозненнях і аб месцы, якое людзі ў іх пакідаюць для Бога. Таксама мы даведваемся, што Саламея Пільштынова плануе падарожжа ў Святую зямлю, нібы адчуваючы, што яе зямны шлях падыходзіць да свайго завяршэння.

На старонцы 311 рукапіс абрываецца, далей змешчаны пустыя пранумараваныя старонкі (з 312 па 366), якія завяршаюцца вершам-споведдзю, прасякнутым хрысціянскімі матывамі. Верш выступае своеасаблівым падсумаваннем жыццёвага шляху аўтаркі:

ПЕСНЯ МАЕ КАМПАЗІЦЫІ

*Ах, мой Божжа, Пан неба й зямлі Усёмагутны, май літасці болей
Ты над лёсам няўдалым маім, над маёю нікчэмнаю доляй,
Бо грахі мне прынеслі столькі пакутаў,
І нястач, і нягод, і душы маёй мукаў —
І за гэта я дзякую міла.*

*Загадаў Ты цярпець, дык і моцы дай мне, так слабому стварэнню,
Каб я здольнай была атрымаць зноў тваё суцяшэнне.
Як жа цяжка мне тут, памажы мне, мой Пане,
У цяперашнім гэтым пакінутым стане,
Вось пра гэта прашу я Цябе.*

*Летш бы мне ад чужой і далёкай пакутаваць веры,
Чым ад тых, да Цябе з кім ў адны я заходзіла дзверы.
І дарма мая шчырасць, нішто ўсё старанне,
За якое нясу я штодзень пакаранне:*

Пэўна, воля Твая тут такая.

*Бачыш сам жа Ты, мілы мой Божжа, як шчыра я прагну спакою,
Ды шукае спажытку ворагаў зграя і злосць рыхтуе да бою,
Адбірае здароўе, набытак мой траціць,
Зневажае Цябе і чыніць кпіны радзіць,
Як пакаранне ад Бога.*

*А Ты, мілы мой Пане, май літасці болей над смуткам маім,
Бо ўжо маеш цяпер найвярнейшага лёкаю ў почце сваім.
Не змушай, каб з-за цяжкага суму і ранаў
Залівала сваімі слязьмі акіяны:
За сваё я ўжо шмат атрымала.*

*Міласэрнасць Тваю хай жа зведае нават і той, хто ў грахах патанае
(Бо не хочаш Ты згубы), пазбыўшыся злосці, ён рай атрымае.
Сэрца ў скрусе, аднак я люблю Цябе, Пане,
Дык няхай жа на свеце даволі ўжо стане
Тваёй Справядлівасці.*

*Не малолі б лухты прасякі пра мяне: «Яна крывіць душою»,
То ж не так, Пане мой, бо заўсёды я сэрцам з Табою.
Дзеля ўсіх хрысціян не шкада мне нічога,*

*Не мець толькі б згрызотаў сумлення святога.
Цябе я вітаю, мой Езус!*

*Я гэтыя сем строф, што тут у сваёй песні скампанавала маім
кепскім розумам, ахвярую Прачыстай Маці, Панне Марыі, на
святы Абрам, на памятку пра сем пакут Ейных і Пана Езу-
са Хрыстуса, каб і я ад іх нявінных пакут палёжку і
цярплінасць мела ў сваіх крыўдах і маркоце, як так-
сама на памятку пра сем радасцей Прачыстай Маці,
каб я ад Ейных пабожных сямі радасцей была
ўцешана ва ўсіх смутках і клопатах маіх
і каб мяне Бог мой хоць у апошнія дні
мае блаславіў спакойным і пабожным
жыццём, чаго я перш-наперш усім
людзям зычу, а пасля і мне дай
таксама, Божа Усёмагутны,*

А

М Е

Н

[2, с. 309–310].

Такім чынам, у мемуарным падарожжы «Авантуры майго жыцця» на фарміраванне матыву шляху прасочваецца ўплыў як фальклорнай традыцыі, так і біблейскай. Трэба адзначыць, што хрысціянскае разуменне чалавечага жыцця як шляху да Бога і немагчымасці канчаткова духоўна рэалізаваць сябе на зямлі, дасягнуўшы поўнай гармоніі, лейтматывам праходзіць праз увесь твор.

Бібліяграфічныя спасылкі

1. Гете И. В. Об эпической и драматической поэзии // И. В. Гете Собрание сочинений : в 10 т. М., 1980. Т. 10. С. 274–277.
2. Пільштынова С. Авантуры майго жыцця. Мінск : Маст. літ., 2008. 333 с.
3. Пороль О. А. Библейский мотив пути в лирике акмеистов // Вестник Оренбургского гос. ун-та. 2012. № 11. Режим доступа : <https://cyberleninka.ru/article/n/bibleyskiy-motiv-puti-v-lirike-akmeistov>. Дата доступа : 20.03.2019.
4. Пропп В. Я. Исторические корни волшебной сказки. Москва : Лабиринт, 2006. 332 с.
5. Самсонова А. И. Мотив пути в литературе фэнтэзи : Дж. Макдональд у истоков традиции // Вестник Нижегородского ун-та им. Н. И. Лобачевского. 2014. № 2 (3). Режим доступа : <https://cyberleninka.ru/article/n/motiv-puti-v-literature-fentezi-dzh-makdonald-u-istokov-traditsii>. Дата доступа : 21.03.2019.
6. Шакиров С. М. Мотив дороги как парадигма русской лирики XIX–XX в. Магнитогорск, 2001. 24 с.